

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10858898>

ЭКОЛОГИК МУАММОЛАР ВА ЁШЛАР МАЪНАВИЯТИ

Жўраева Фарангиз Баҳром қизи

Ўқурунспруденсия йуналиши талабаси

Email: farangizjorayevaaa@gmail.com

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада минтақа ва жаҳон малакатлари миқёсидаги экологик муаммолар, уларни бартараф этиши йўлидага ижтимоий ва сиёсий харакатларнинг йўналишлари кўрсатиб берилган. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси давлат ва ҳукумат қарорлари, қонунлари, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда акс эттирилган чора тадбирлар ва уларни жойлардаги ижросини таминлаш брасидаги сиёсати тахлил этилади.

Калит сўзлар: экология, атроф-муҳит, “Яшил макон”, экологик назорат, экологик маданият.

Кириш. Охирги йилларда дунё ҳамжамияти тузатиб бўлмас экологик муаммоларга дуч келмоқда. Индустриал ва постиндустриал давлатлар ишлаб чиқариш на техника тараққиёти, атроф-муҳитнинг ифлосланиши шу даражага олиб келдики, оқибатда мавжуд табиий ресурслар океанлар, денгизлар, дарёлар, ўрмонлар, атмосфера ва бошқалар асталик билан йўқ қилина бошланди. Натижада инсоният учун жуда муҳим экологик муаммолар келиб чиқа бошлади. Шунингдек, иқлимнинг ўзгаришлари, озон катламининг емирилиши, чўллашиш ва ернинг деградацияси, биохилма-хилликнинг қисқариши, ичимлик сувининг ифлосланиши ва етишмаслиги, аҳоли сонининг ортиб бориши, ортиқча хажмдаги чиқиндиларнинг хосил бўлиши, ўрмон ва тупроқ инкирози

кабилардир. Экологик барқарорликни таъминлашда мазкур муаммоларни ўз вақтида хал этиш долзарб вазифалардан бири ҳисобланади. Акс холда, умумбашарий моҳият касб этувчи бу муаммоларни бартараф этиш мушкул вазифага айланиб бораверади.

Асосий қисм

Ўзбекистон Республикасининг «Экологик назорат тўғрисида»ги қонунига мувофиқ фуқаролик жамияти институтлари, нодавлат ва жамоат ташкилотлари ўз уставларига кўра атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш масалалари бўйича қарорлар тайёрлашда, шунингдек, экологик дастурларни ишлаб чиқиш ҳамда уларни амалга оширишда иштирок этиши, жамоатчилик экологик назоратини олиб бориши белгилаб қўйилган.

Мамлакатимизда доимий равишда ишлаб чиқариш ва атроф-муҳит ўртасидаги мувозанатни ўрнатиш нуқтаи назаридан ҳуқуқий меъёрий ҳужжатлар амалга оширилиб борилмоқда. Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш соҳасида мамлакатимизда қатор қонунлар, қарорлар ва фармойишлар қабул қилинган. Жумладан, Ўзбекистон Республикасининг «Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисида»ги, «Атмосфера хавосини муҳофаза қилиш тўғрисида» ги, «Чиқиндилар тўғрисида»ги, «Экологик экспертиза тўғрисида»ги, «Сув ва сувдан фойдаланиш тўғрисида»ги, «Ўсимлик дунёсини муҳофаза қилиш ва ундан фойдаланиш тўғрисида»ги, «Хайвонот дунёсини муҳофаза қилиш ва ундан фойдаланиш тўғрисида»ги, «Ер ости бойликлари тўғрисида»ги, «Муҳофаза этиладиган табиий ҳудудлар тўғрисида»ги, «Экологик назорат тўғрисида»ги қонунлари, Ер кодекси ва бошқа ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинган[1].

Қуйида экологик муаммоларни бартараф этиш чоралари, Ўзбекистон ҳукумати томонидан амалга оширили, борилаётган тадбир ва чоралар хусусида тўхталиб ўтамиз. Улар

■ Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 18 августдаги "Атроф муҳит ва табиатни муҳофаза қилиш технологиялари илмий-

тадқиқот институти фаолиятини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори[2].

■ Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 10 августдаги «Табиат ҳимоячиси» кўкрак нишонини таъсис этиш тўғрисида»ги 443-сон қарори[3].

■ 2022 йил Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “БМТнинг тараққиёт дастури ва глобал экологик жамғарма иштирокида “Орол денгизи ҳавзаси ландшафтнинг таназзул ерларида барқарор ҳаётни таъминлашни кўллаб-қувватлайдиган асос сифатида кўллар, сув-ботқоқ ерлари ва қирғоқбўйи ҳудудларини сақлаш ҳамда бошқариш” лойиҳасини амалга оширишга доир чора-тадбирлар тўғрисида”ги 686-сон қарори[4].

Республикада экологик вазиятни тубдан яхшилаш, инсон ҳаётига таъсир ўтказувчи экологик муаммоларни бартараф этиш мақсадада “Яшил макон” умуммиллий лойиҳаси ишлаб чиқилда ва тарғиб этила бошланди[5]. Президентнинг 30.12.2021 йилдаги “Республикада кўкаламзорлаштириш ишларини жадаллаштириш, дарахтлар муҳофазасини янада самарали ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 46 сон Фармони билан бутун мамлакат миқёсида "Яшил макон" умуммиллий лойиҳаси татбиқ этила бошланди.

Лойиҳа доирасида мамлакатимизда дарахтзорларни кўпайтиришга қаратилган ва қуйидаги чора тадбирлар амалга оширила бошланди:

✚ дарахтларни экиш ва парвариш қилиш соҳасидаги бошқарув тизимини такомиллаштириш;

✚ илмий ёндашувлар асосида ҳудудларнинг тупроқ-иқлим ва бошқа хусусиятларини аниқлашга қаратилган тадқиқот ва таҳлилларни амалга ошириш ҳамда бунинг натижасида ҳудудлар кесимида республика харитасини ишлаб чиқиш;

✚ кўчатхоналар сонини кўпайтириш, тупроқ унумдорлигини ҳисобга олган ҳолда, ҳудудлар иқлимига мос хорижий манзарали дарахтларни маҳаллийлаштириш;

- ✚ худудларда "яшил боғлар" ва "яшил жамоат парклари"ни барпо этиш;
- ✚ дарахтларни суғориш тизимини қайта кўриб чиқиш, унинг самарали фаолиятини таъминлаш;
- ✚ ҳар бир дарахтни парвариш қилиш учун масъул бўлган шахсларни белгилаш, бу борада рағбатлантириш механизмларини кенг жорий этиш;
- ✚ дарахтларни шикастлантириш ва нобуд қилганлик учун жавобгарликни кучайтириш, мазкур йўналишда жамоатчилик назоратни кучайтириш масаласи оммалаштирилди.

Кейинги йилларда Орол денгизининг халокати каби йирик экологик муаммога Қирғизистондаги радиоактив ифлосланиш, Тожикистон Республикасининг Турсунзода шаҳридаги Регар алюминий заводининг атмосфера хавосини заҳарли моддалар билан ифлослантираётгани каби муаммолар кўшилиб бормоқда. Бу албатта, ёш мустақил давлатлар иқтисодаётига кескин таъсир этиш ва экологик хавфсизликка путур етказиши мумкин. Афсуски бу каби глобал муммолар нафақат мамлакат балки бутун дунё табиати ва экологиясига жиддий зарар бермоқда, оқибатда ҳазрати инсон саломатлиги ва дахлсизлигига раҳна солинмоқда.

Yerdan unumli foydalanish.

ХУЛОСА

Юқорида баён этилган мулоҳазаларимиздан хулоса қиладиган бўлсак, давлатнинг экологик функцияси жамият билан табиат ўртасидаги ижтимоий муносабатларни тартибга солиш учун объектив зарурат бўлиши даркор. Давлатнинг экологик функцияси, у назарий жихатдан тан олинмиш-олинмаслигидан қатъий назар, амалда ўз вазифасини сидқидилдан амалда қўлласагина натижа кутилгандек аъло даражада бўлади. Шунингдек, инсонни табиатга булган меҳрини ошириш, табиий ресурсларни нобут қилмасдан фойдаланиш, дўстона муносабат шакиллантирилсагина табиат ҳам инсонга нисбатан ўз ижобий муносабатини беради албатта. Зеро, инсон танаси табиат неъматлари билангина тирик ва яшайди, шуларни инобатга олиб, ёшлар онгида табиатга нисбатан эҳтиром ва асраб-авайлаш руҳини сингдириш керак ва зарур шартлардан биридир.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ғозиев С., Саитқосимов А. Экологик муаммолар ва ёшлар тарбияси. Тошкент: «Тафаккур», 2016 йил. -160 б, 4-б

Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 19.08.2022 й., 09/22/458/0754-сон <https://lex.uz/docs/6162576>

2. Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 10.08.2022 й., 09/22/443/0728-сон. <https://lex.uz/uz/docs/6148919>

3. Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 01.12.2022 й., 09/22/686/1054-сон. <https://lex.uz/docs/6302471>

5. <https://lex.uz/docs/5776122>